

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ และการปฏิบัติของเกษตรกรในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชทั้งในด้านสารเคมี และสารจากธรรมชาติอย่างถูกต้องและปลอดภัย โดยประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 132 ครัวเรือน ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เกษตรกร

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการอาศัยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS/PC⁺ (Statistical Package for the Social Science / Personal Computer for Windows) เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของลักษณะทั่วไปของประชากร เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ โดยใช้ค่าสถิติ สหสัมพันธ์แบบ เพียร์สัน ระหว่างตัวแปรอิสระได้แก่ อายุ การศึกษา ประสบการณ์ในการเกษตร ขนาดพื้นที่ในการเกษตร จำนวนพืชที่ปลูก จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงาน รายได้รวมจากการเกษตร รายได้นอกภาคเกษตรกรรม สินเชื่อที่ใช้ในการผลิต ความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก แหล่งข้อมูลข่าวสาร การติดต่อเจ้าหน้าที่ ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อ สุขภาพผู้บริโภค และคุณภาพสิ่งแวดล้อม การรับรู้ถึงผลกระทบของการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพ

กับตัวแปรตามคือ การปฏิบัติในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกรในทุกขั้นตอน จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ลักษณะข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน 132 คน ร้อยละ 37 มีช่วงอายุ 35 ถึง 44 ปี เกษตรกรร้อยละ 56 จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 92 อยู่ในสถานภาพสมรสแล้ว เกษตรกรส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ย 4 คน การใช้แรงงานเกษตร เกษตรกรร้อยละ 83 ใช้แรงงานภายในครัวเรือนและจ้างแรงงานร่วมกัน สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานเกษตรโดยเฉลี่ย 2 คนต่อครัวเรือน ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 99 มีการจ้างแรงงานการเกษตรแบบชั่วคราวเป็นช่วงๆ ไป และมีจำนวนแรงงานจ้างโดยเฉลี่ย 10

คนต่อครั้ง ระยะเวลาที่จ้างโดยเฉลี่ย 5.4 วันต่อปี ส่วนแรงงานที่มีการจ้าง เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 95 จ้างแรงงานหญิงและชายร่วมกัน โดยค่าจ้างแรงงานชายเฉลี่ย 126.48 บาทต่อวัน ค่าจ้างแรงงานหญิงโดยเฉลี่ย 125.87 บาทต่อวัน รายได้ต่อเดือนโดยเฉลี่ย 8150.50 บาทต่อเดือน รายได้สุทธิต่อเดือนโดยเฉลี่ย 4886.53 บาทต่อเดือน เกษตรกรเพียงร้อยละ 7.6 ที่มีรายได้นอกภาคการเกษตร โดยเฉลี่ย 337 บาทต่อเดือน เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 78.8 มีการกู้ยืมเงินเป็นสินเชื่อเพื่อการเกษตร แหล่งสินเชื่อที่เกษตรกรใช้ร้อยละ 78.8 คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เกษตรกรร้อยละ 64.4 มีการออมทรัพย์ โดยร้อยละ 50.6 มีแหล่งออมทรัพย์ คือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เกษตรกรมีเงินลงทุนการเกษตร โดยเฉลี่ย 3263.98 บาทต่อเดือน เกษตรกรร้อยละ 51.5 มีการขายผลผลิตการเกษตรโดยนำไปขายเอง และร้อยละ 46.2 มีพ่อค้ามารับซื้อที่บ้าน เกษตรกรร้อยละ 65.2 เห็นว่านำไปขายเองได้กำไรดีกว่า เกษตรกรร้อยละ 56.8 เห็นว่าราคาที่ขายได้เป็นธรรม และร้อยละ 57.6 พอใจกับราคาผลผลิตที่ขายได้

ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับข่าวสารของเกษตรกร

เกษตรกรในอำเภอหล่มสัก มีการรับข่าวสารทางด้านการเกษตรในรูปแบบต่างๆ โดยจำแนกตามชนิดของสื่อ พบว่าเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 78 รับข่าวสารทางโทรทัศน์ โดยเกษตรกรมากกว่าร้อยละ 50 รับข่าวสารด้านการเกษตรจากสถานีโทรทัศน์ ช่อง 9 และช่อง 3 ซึ่งรายการที่เกษตรกรรับชมคือข่าวเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ส่วนสื่อวิทยุนั้นเกษตรกรร้อยละ 64 รับฟังวิทยุข่าวสารการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 14.4 ได้อ่านหนังสือพิมพ์ และร้อยละ 37 ได้รับสื่อเอกสารความรู้ เกษตรกรเกือบร้อยละ 50 ได้รับการอบรมหรือให้ความรู้ด้านการเกษตร ทั้งจากหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน เกษตรกรมากกว่าร้อยละ 50 ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เกษตรจากรัฐบาลและเอกชน

ข้อมูลการเกษตรของเกษตรกร

ในการเก็บข้อมูลจากเกษตรกรตัวอย่างในอำเภอหล่มสักพบว่า เกษตรกรนิยมปลูกข้าว รองลงมาคือยาสูบและพืชผักตามลำดับ และเมื่อพิจารณาตามขนาดพื้นที่ พบว่าข้าวมีพื้นที่การปลูกมากที่สุดรองลงมาคือ ยาสูบและมะขาม

สำหรับด้านการใช้ที่ดิน เกษตรกรมีที่ดินเป็นของตนเองร้อยละ 83.3 ส่วนมากมีพื้นที่น้อยกว่า 10 ไร่ แต่ขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ยเท่ากับ 11.93 เกษตรกรมีการเช่าพื้นที่ผู้อื่นร้อยละ 44.7 โดยขนาดพื้นที่เช่าส่วนมากจะน้อยกว่า 5 ไร่โดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 ไร่

สำหรับสภาพการใช้น้ำของเกษตรกรนั้น ในฤดูฝนเกษตรกรส่วนมากมีปริมาณน้ำใช้ในระดับพอดีและเกินพอตามลำดับ ในฤดูแล้งและฤดูแล้งเกษตรกรส่วนมากมีปริมาณน้ำใช้ระดับพอดีและระดับไม่เพียงพอตามลำดับ เกษตรกรมีการขุดสระร้อยละ 43.9 มีการเจาะบ่อบาดาลร้อยละ 80.3 มีคลองหรือแหล่งน้ำธรรมชาติร้อยละ 74.2

สำหรับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชนั้นเกษตรกรนิยมใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชชนิดออร์แกนโนฟอสเฟส มากที่สุด รองลงมาคือคาร์บาเมตและออร์แกนโนคลอรีน โดยมีความถี่ในการใช้มากกว่า 13 ครั้งต่อปีเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีเกษตรกรบางส่วนที่ไม่ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 2.3

สำหรับสารป้องกันกำจัดวัชพืชนั้น เกษตรกรนิยมใช้ชนิดพาราควาต รองลงมาคือ ไกลโฟเสท โดยส่วนใหญ่มีความถี่ในการใช้น้อยกว่า 4 ครั้งต่อปี แต่ก็มีเกษตรกรบางส่วนที่ไม่ใช้สารป้องกันกำจัดวัชพืช ร้อยละ 6.8

สำหรับสารป้องกันกำจัดโรคพืชนั้น เกษตรกรนิยมใช้ชนิด ไพรอพิเน็บ รองลงมาคือคาร์เบนดาซิมและแมนโคเซ็บ และมีเกษตรกรอีกร้อยละ 36.4 ที่มีการใช้สารป้องกันและกำจัดโรคพืช แต่ไม่สามารถบอกชื่อ หรือชนิดของสารที่ใช้ได้ โดยเกษตรกรส่วนมากมีความถี่ในการใช้น้อยกว่า 4 ครั้งต่อปี และมากกว่า 13 ครั้งต่อปี ตามลำดับ แต่ก็มีเกษตรกรบางส่วนที่ไม่ใช้สารป้องกันและกำจัดโรคพืช ร้อยละ 33.3 โดยเครื่องมือที่ใช้สำหรับฉีดพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมใช้สูบชัก และเครื่องยนต์แบบปั๊มลม

สำหรับการใช้สารสกัดจากพืชในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช มีเกษตรกรที่มีการใช้ร้อยละ 15.9 โดยในเกษตรกรที่ใช้ ส่วนมากนิยมใช้ ชนิดสารสกัดจากสะเดา โดยส่วนใหญ่มีความถี่ในการใช้น้อยกว่า 2 ครั้งต่อปี

สำหรับการใช้จุลินทรีย์ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช จากกลุ่มเกษตรกรตัวอย่าง มีเกษตรกรใช้สารใช้สารจุลินทรีย์ ร้อยละ 39.4 โดยเกษตรกรในกลุ่มที่มีการใช้มากกว่าร้อยละ 80 ใช้ชนิดสารจากแบคทีเรียและเชื้อรา โดยความถี่ที่เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้สารจากธรรมชาติคือ ช่วงน้อยกว่า 3 ครั้งต่อปี และ มากกว่า 8 ครั้งต่อปีตามลำดับ ส่วนอุปกรณ์สำหรับฉีดพ่นสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ พบว่า เกษตรกรนิยมใช้สูบชัก และเครื่องยนต์แบบปั๊มลม ตามลำดับ

ความรู้เกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม การรับรู้ถึงผลกระทบของการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชทั้ง 3 ขั้นตอนอย่างถูกต้องปลอดภัยและการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติของเกษตรกร

1) ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช

จากการศึกษา พบว่าระดับความรู้เกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้รวมในส่วนที่เกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาพบว่า เกษตรกรมีค่าคะแนนจัดอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.5 รองลงมาคือระดับ ระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 16.7 และระดับต่ำคิดเป็นร้อยละ 9.8ตามลำดับ โดยข้อที่มีผู้ตอบถูกมากที่สุด คือข้อ 4 การสัมผัสสารเคมีทางการเกษตรโดยตรงทำให้เกิดอันตรายได้ โดยมีผู้ตอบถูกร้อยละ 97.7

2) ระดับความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อผู้บริโภค

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนรวมในส่วนความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ต่อผู้บริโภคอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า เกษตรกรมีความตระหนักอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 70.5 รองลงมาคือระดับต่ำคิดเป็นร้อยละ 16.7 และระดับสูงร้อยละ 12.9 ตามลำดับโดย โดยข้อที่มีผู้ตอบถูกมากที่สุด คือข้อ 1 การอ่านฉลากสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ก่อนใช้ทำให้เข้าใจวิธีการใช้ได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย โดยมีค่าเฉลี่ย 4.84

3) ระดับความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนรวมในส่วน ความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า เกษตรกรมีความตระหนักอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 64.9 รองลงมาคือระดับสูงร้อยละ 19.8 และระดับต่ำร้อยละ 15.3 ตามลำดับ

4) การรับรู้ถึงผลกระทบของการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพ

จากการศึกษาเกษตรกรตัวอย่างพบว่า เกษตรกรมีคะแนนการรับรู้ถึงผลกระทบของการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพในระดับต่างๆ ดังนี้ การรับรู้ถึงผลกระทบของการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพที่มีระดับคะแนนระดับสูง ได้แก่ การศึกษาวิธีการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรู

พืช และปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง สามารถป้องกันการเจ็บป่วยจากการใช้สารสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ส่วนที่ได้คะแนนระดับปานกลางได้แก่ เมื่อรับประทานผลไม้ที่มีสารเคมีทางการเกษตรเจือปน ทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้ สารเคมีทางการเกษตรไม่มีผลร้ายต่อผู้ใช้ เด็กและสัตว์เลี้ยง สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดโรคมะเร็ง การใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากการใช้สารเป็นเรื่องสิ้นเปลืองเงิน การปฏิบัติตามคำแนะนำที่ถูกต้องเป็นเรื่องหน้าอายสำหรับผู้พบเห็น การใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายอย่างถูกต้องทุกครั้งสามารถอันตรายจากสารเคมีทางการเกษตรได้ และการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชเท่าที่จำเป็นเกษตรกรยังคงได้ผลผลิตมากเท่ากับการใช้สารสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชในปริมาณมาก คะแนนระดับต่ำได้แก่ การปฏิบัติตามคำแนะนำที่ถูกต้องทำให้เกิดความยุ่งยากในการปฏิบัติงาน

5) การปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทั้ง 3 ขั้นตอนของเกษตรกร

5.1 การปฏิบัติก่อนการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ที่มีคะแนนระดับสูง ได้แก่ มีการอ่านฉลากการใช้จนเข้าใจ ระดับปานกลางได้แก่ เลือกใช้สารเคมีทางการเกษตรที่มีพิษต่อคนและสัตว์เลื้อยคลานน้อย ผลผสมสารเคมีตามอัตราที่กำหนด และไม่ใช้มือเปล่าในการผสมสารเคมี คะแนนระดับในระดับต่ำได้แก่ การเลือกใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ที่สลายตัวยากก่อนการเก็บเกี่ยว เพื่อควบคุมศัตรูพืชให้นาน

5.2 การปฏิบัติระหว่างการที่ใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ที่มีคะแนนระดับสูง ได้แก่ การสวมเสื้อแขนยาว สวมกางเกงขายาว สวมหมวกหรือผ้าโพกศีรษะ การไม่สูบบุหรี่ขณะฉีดพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ไม่ใช้ปากเป่าหรือดูดสิ่งอุดตันหัวฉีดพ่น การปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารที่มีคะแนนระดับปานกลางได้แก่ การสวมถุงมือ รองเท้าบูท หน้ากากป้องกันสารพิษ ขณะพ่นสารเคมีอยู่เหนือลม เปลี่ยนเสื้อผ้าและล้างมือก่อนรับประทานอาหาร การปฏิบัติหลังการใช้สารที่มีคะแนนระดับต่ำได้แก่ การสวมแว่นตา การไม่พ่นสารเคมีเมื่ออยู่ใกล้กลุ่มคนและแหล่งน้ำ

5.3 การปฏิบัติขั้นหลังการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรตัวอย่างมีการปฏิบัติขั้นหลังการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีคะแนนการปฏิบัติระดับสูง ได้แก่ อาบน้ำสระผมทำความสะอาดร่างกายทันที เปลี่ยนชุดทำงานก่อนรับประทานอาหาร และนอนพักผ่อน และไม่ทำความสะอาดอุปกรณ์ที่ใช้ในการฉีดพ่นสารเคมีในแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น บ่อน้ำ แม่น้ำลำคลอง คะแนนระดับปานกลางได้แก่ ไม่ล้างภาชนะบรรจุภัณฑ์แล้วนำกลับมาใช้อีก และ คะแนนระดับต่ำได้แก่ ติดป้าย บอกเตือนผู้อื่นถึงวันที่ฉีดพ่นสารเคมี และการทิ้งภาชนะบรรจุภัณฑ์ลงในหลุมลึกที่ขุดเตรียมไว้แล้ว

6) การปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ เกษตรกรตัวอย่าง มีคะแนนการปฏิบัติเฉลี่ยในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ การอ่านฉลากการใช้จนเข้าใจ ใช้อัตราส่วนผสมตามคำแนะนำในฉลาก และเก็บรักษาในที่ที่เหมาะสม คะแนนระดับต่ำได้แก่ เกษตรกรมักจะใช้สารธรรมชาติแทนสารเคมี และมีการทำสารจากธรรมชาติขึ้นใช้เอง

สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ก. ด้านลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยเศรษฐกิจ สังคม

1. ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติ ในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องและปลอดภัย ได้แก่

- ประสบการณ์ในการทำการเกษตร จากการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์ทางสถิติในทางตรงกันข้ามกับ การปฏิบัติขึ้นหลังการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช กล่าวคือ เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการเกษตรแตกต่างกัน จะมีการปฏิบัติขึ้นหลังการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช แตกต่างกันด้วย โดยอาจมาจากเหตุผลคือ เกษตรกรเหล่านั้นมี ความรู้ความเข้าใจในแบบเก่าๆ ที่ไม่ถูกต้อง ในการปฏิบัติหลังการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช จึงทำให้ ยิ่งจำนวนประสบการณ์การเกษตร สูงเท่าใดการปฏิบัติหลังการใช้สารเคมี จะถูกต้องน้อยลงเท่านั้น

- ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร จากการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติระหว่างการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช กล่าวคือ เกษตรกรที่มีพื้นที่ทำการเกษตรแตกต่างกัน จะมีการปฏิบัติในขั้นระหว่างการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกันด้วย โดยอาจมาจากเหตุผลคือ เกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกในพื้นที่มาก จะใช้เวลาในการฉีดพ่นสารเคมียาวนาน ทำให้เกษตรกรมีการปฏิบัติในการที่จะปกป้องตัวเองจากสารเคมีที่ฉีดพ่น โดยใช้อุปกรณ์ต่างๆในการป้องกันตัวที่เหมาะสมและถูกต้องยิ่งขึ้น

- จำนวนพืชที่ปลูกในรอบ 1 ปี จากการศึกษา พบว่ามีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับการปฏิบัติขึ้นก่อนการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช กล่าวคือ เกษตรกรที่มีจำนวนพืชที่ปลูกในรอบ 1 ปีแตกต่างกันการปฏิบัติขึ้นก่อนการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช แตกต่างกันด้วย โดยอาจมาจากเหตุผลคือ เกษตรกรที่ปลูกพืชหลายชนิด ในรอบ 1 ปี ในพื้นที่อาจมีศัตรูพืชที่ดื้อสารเคมีมาก ทำให้เกษตรกรเลือกใช้สารที่มีพิษรุนแรงและผสมในอัตราส่วนสารเคมีที่สูงกว่าคำแนะนำการปฏิบัติขึ้นก่อนการใช้สาร จึงถูกต้องน้อยกว่า เกษตรกรที่ปลูกพืชจำนวนน้อยชนิดกว่า

- แหล่งข้อมูลข่าวสาร จากการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติขั้นหลังการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช กล่าวคือ เกษตรกรที่มีการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารแตกต่างกันจะมีการปฏิบัติขั้นหลังการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช แตกต่างกันด้วย และมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ กล่าวคือ เกษตรกรที่มีการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารแตกต่างกันจะมีการปฏิบัติในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ แตกต่างกันด้วย โดยอาจมาจากเหตุผลคือ เกษตรกรที่มีจำนวนการรับชมโทรทัศน์เกี่ยวกับการเกษตรมาครั้ง อาจทำให้ทราบและเห็นการปฏิบัติในการใช้สารธรรมชาติได้ชัดเจน จึงทำให้มีการปฏิบัติได้ถูกต้องมากกว่า

2. ปัจจัยตัวแปรอิสระที่ไม่มีสัมพันธ์กับการปฏิบัติในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้อง และปลอดภัย ได้แก่

- อายุ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช แม้ว่าเกษตรกรผู้ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช จะมีอายุแตกต่างกัน แต่ไม่ได้ทำให้ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกันสอดคล้องกับ วชิระ (2541) ที่ศึกษาพบว่า อายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติ ในการป้องกันกำจัดหอยเชอรี่ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ และสอดคล้องกับ นริศร์(2541) ที่ศึกษาพบว่า อายุ ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูข้าวของเกษตรกรในจังหวัด สิงห์บุรี

- การศึกษา ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การศึกษาไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช แม้ว่าเกษตรกรผู้ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช จะมีระดับการศึกษาแตกต่างกัน แต่ไม่ได้ทำให้ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกัน สอดคล้องกับ นริศร์(2541) ที่ศึกษาพบว่า การศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูข้าวของเกษตรกรในจังหวัด สิงห์บุรี

- สมาชิกที่เป็นแรงงานการเกษตร ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สมาชิกที่เป็นแรงงานการเกษตร ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช แม้ว่าเกษตรกรผู้ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช จะมีสมาชิกที่เป็นแรงงานการเกษตรแตกต่างกัน แต่ไม่ได้ทำให้ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกัน สอดคล้องกับนริศร์ (2541) ที่ศึกษาพบว่า สมาชิกที่เป็นแรงงานการเกษตร ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูข้าวของเกษตรกรในจังหวัด สิงห์บุรี

- รายได้จากการเกษตร ผลการศึกษาวิจัยพบว่ารายได้จากการเกษตร ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช แม้ว่าเกษตรกรผู้ใช้สารป้องกัน

กำจัดศัตรูพืช จะมีรายได้จากการเกษตรแตกต่างกัน แต่ไม่ได้ทำให้ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกัน สอดคล้องกับ นริศร์(2541) ที่ศึกษาพบว่ารายได้จากการเกษตรไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในจังหวัดสิงห์บุรี

- รายได้นอกภาคการเกษตร ผลการศึกษาวิจัยพบว่ารายได้นอกภาคการเกษตร ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช แม้ว่าเกษตรกรผู้ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจะมีรายได้นอกภาคการเกษตรแตกต่างกัน แต่ไม่ได้ทำให้ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกัน

- ความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ผลการศึกษาวิจัยพบว่าความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช แม้ว่าเกษตรกรผู้ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจะมีความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกแตกต่างกัน แต่ไม่ได้ทำให้ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกัน

- สินเชื่อที่ใช้ในการเกษตร ผลการศึกษาวิจัยพบว่าสินเชื่อที่ใช้ในการเกษตร ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช แม้ว่าเกษตรกรผู้ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช จะใช้สินเชื่อหรือเงินทุนในการเกษตรแตกต่างกัน แต่ไม่ได้ทำให้ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกัน สอดคล้องกับ ต่อพงศ์ (2543) ที่ศึกษาพบว่าสินเชื่อหรือเงินทุนที่ใช้ในการเกษตร ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน ของเกษตรกรในเขตกรุงเทพมหานคร

- การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ผลการศึกษาวิจัยพบว่าการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช แม้ว่าเกษตรกรผู้ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช จะมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่แตกต่างกัน แต่ไม่ได้ทำให้ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกัน สอดคล้องกับ ต่อพงศ์(2543) ที่ศึกษาพบว่าการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน ของเกษตรกรในเขตกรุงเทพมหานคร

ข. ด้านความรู้เกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม การรับรู้ถึงผลกระทบของการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพ

1. ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องและปลอดภัย ได้แก่

- ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากผลการศึกษาวิจัย พบว่ามีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ กล่าวคือ เกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกัน จะมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติแตกต่างกันด้วย โดยอาจมาจากเหตุผลคือ เกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชสูง ทราบถึงพิษภัยของสารเคมี อาจมีการสนใจในการปฏิบัติในการใช้สารธรรมชาติ มีการใช้สารธรรมชาติมากขึ้น และปฏิบัติถูกต้องมากขึ้น

- ความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพผู้บริโภค จากการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติขึ้นหลังการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช กล่าวคือ เกษตรกรที่มีความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพผู้บริโภคแตกต่างกัน จะมีการปฏิบัติหลังการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกันด้วย โดยอาจมาจากเหตุผลคือ เกษตรกรเมื่อตระหนักต่อสุขภาพผู้บริโภคแล้ว การปฏิบัติขึ้นหลังการใช้สารเคมี อันเป็นขั้นก่อนที่จะถึงมือผู้บริโภค จึงมีความถูกต้องในระดับสูงมากด้วยเช่นกัน

- ความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพผู้บริโภค จากการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ กล่าวคือ เกษตรกรที่มีความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพผู้บริโภคแตกต่างกันจะมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ แตกต่างกันด้วย โดยอาจมาจากเหตุผลคือ เมื่อเกษตรกรเป็นบุคคลที่มีความตระหนักต่อสุขภาพผู้บริโภคสูง จึงทำให้เกษตรกรหันมาใช้สารจากธรรมชาติที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และมีการปฏิบัติในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติอย่างถูกต้อง สูงขึ้นด้วย

2. ปัจจัยตัวแปรอิสระที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้อง และปลอดภัย ได้แก่

- ความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช แม้ว่าเกษตรกรผู้ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช จะมีระดับคะแนนความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน แต่ไม่ได้ทำให้ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกัน

- การรับรู้ถึงผลกระทบของการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช แม้ว่าเกษตรกรผู้ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช จะมีระดับคะแนนการรับรู้ถึงผลกระทบของการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพแตกต่างกัน แต่ไม่ได้ทำให้ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกัน

2. อภิปรายผล

เกษตรกรกลุ่มที่มีอายุ 35 – 44 ปี มีจำนวนมากที่สุดโดยเกษตรกรร้อยละ 97.7 มีการใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช เกษตรกรร้อยละ 93.2 มีการใช้สารป้องกันกำจัดวัชพืช เกษตรกรร้อยละ 66.7 มีการใช้สารป้องกันกำจัดโรคพืช เกษตรกรร้อยละ 15 มีการใช้สารสกัดจากพืชในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช และเกษตรกรร้อยละ 39.4 มีการใช้จุลินทรีย์ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในการแปลความรวมระดับคะแนนการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกใช้สารที่สลายตัวช้าก่อนการเก็บเกี่ยวเพื่อควบคุมศัตรูพืชให้นาน

จากข้อมูลดังกล่าว นอกจากทำให้เห็นสภาพการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในปัจจุบันแล้ว ยังทำให้เห็นแนวโน้มการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชในอนาคตอีกด้วย เพราะเกษตรกรกลุ่มอายุ 35 – 44 ปีและต่ำกว่า อีก 10 – 20 ปีข้างหน้าเกษตรกรเหล่านี้ยังอยู่ในวัยทำงาน และมีอาชีพเกษตรกรอยู่ ดังนั้นการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจะยังคงอยู่ แต่จะเป็นอันตรายต่อเกษตรกร ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติในการใช้ และความรับผิดชอบของเกษตรกรเอง

ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช

เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับการศึกษาของ ดรุพันธ์ (2537) และ ยุทธนา(2542) โดยเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับชนิดและประสิทธิภาพของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากแหล่งข่าวสารต่างๆ เช่น สื่อมวลชน การเผยแพร่ความรู้ของเจ้าหน้าที่เกษตร ตลอดจนพนักงานขายเดินตลาดของบริษัทและร้านค้าเป็นต้น ทั้งนี้ สื่อที่เกษตรกรได้รับข่าวสารมากที่สุดคือ สื่อโทรทัศน์ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชนบท หลังจากเสร็จภาระกิจประจำวันแล้วเกษตรกรมีเวลาพักผ่อน โดยการดูโทรทัศน์ซึ่งหลายรายการของโทรทัศน์ มีการโฆษณาสินค้า รวมทั้งโฆษณาสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชรวมอยู่ด้วย

แม้ว่าเกษตรกรจะได้รับความรู้เกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช จากการเผยแพร่โดยแหล่งความรู้ข่าวสารต่างๆ ดังกล่าว แต่เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชบางส่วนยังไม่ถูกต้อง จะนำไปสู่การปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง และก่อให้เกิดผลกระทบ พิษภัย ต่อตัวเกษตรกรเองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความสิ้นเปลือง ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจของเกษตรกรด้วย ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ พรพิณี กอปรกิจงาม (2538) และดวงใจ เนตรทิพย์(2540)

ความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อ ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม

เกษตรกรส่วนใหญ่มีความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีทั้งต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ ดรุพันธ์(2537) และ ยุทธนา(2542) เกษตรกรรู้และเข้าใจดีว่า การใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นตัวทำให้สิ่งมีชีวิตอื่น ที่อยู่ข้างเคียงได้รับอันตราย และเกษตรกรทราบดีว่าสารเคมีทางการเกษตรบางชนิดสามารถสะสมอยู่ในดิน พืช และแหล่งน้ำได้เป็นเวลานาน สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอยู่ในเกณฑ์ดี แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการเพาะปลูกอยู่เช่นเดิมเพื่อปกป้องผลผลิต

การรับรู้ถึงผลกระทบของการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช

เกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับผลกระทบจากพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพ อากาศที่เป็นกันมากคือ ใจเวียนศีรษะ แน่นหน้าอก หายใจไม่สะดวก อาเจียน เป็นต้น โดยค่ารวมของส่วนการรับรู้ถึงผลกระทบของการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ยุทธนา (2542) เกษตรกรมีการรับรู้ถึงความเชื่อในผลกระทบของการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพ อยู่ในเกณฑ์ดี แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยังคงใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในการปกป้องผลผลิตอยู่ในลักษณะเช่นเดิม

อภิปรายผลการวิจัย

ก. เกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคมกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช

จากการศึกษาความสัมพันธ์พบว่า ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ซึ่งได้แก่ อายุ การศึกษา จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานการเกษตร รายได้จากการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร สินเชื่อที่ใช้ในการเกษตร ความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก การติดต่อเจ้า

หน้าที่ ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติ กับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

ส่วนประสบการณ์ทางการเกษตร มีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามทางสถิติกับการปฏิบัติขั้นหลังการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช แต่ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติขั้นก่อนการใช้ ขั้นระหว่างการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และการใช้สารจากธรรมชาติ

จำนวนพืชที่ปลูกในรอบ 1 ปี มีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับการปฏิบัติขั้นก่อนการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช แต่ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติขั้นระหว่างการใช้ ขั้นหลังการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และการใช้สารจากธรรมชาติ

ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติขั้นระหว่างการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ซึ่งสอดคล้องกับ แสงอรุณ(2537) ศึกษาพบว่า ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร มีผลต่อการยอมรับการใช้สารสะเดา ควบคุมแมลงศัตรูพืช ของเกษตรกร ในจังหวัดสุพรรณบุรี แต่ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติขั้นก่อนการใช้สาร ขั้นหลังการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และการใช้สารจากธรรมชาติ

แหล่งข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์ทางสถิติ กับการปฏิบัติขั้นหลังการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ แต่ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติขั้นก่อนการใช้สารเคมี และขั้นระหว่างการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช

ข. เกี่ยวกับความรู้ ความตระหนักและการรับรู้ กับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช

จากการศึกษาความสัมพันธ์พบว่า ความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสิ่งแวดล้อม การรับรู้ถึงผลกระทบของการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพ ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติ กับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช

ส่วนความรู้เกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากผลการวิจัย มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติขั้นก่อนการใช้ ระหว่างการใช้ และหลังการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช

ความตระหนักถึงภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพผู้บริโภค พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงทางสถิติ กับการปฏิบัติขั้นหลังการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และพบว่ามีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติขั้นก่อนการใช้ ระหว่างการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาขอเสนอข้อคิดเห็นบางประการอันจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางให้ความรู้ คำแนะนำแก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้อง และมีความปลอดภัยยิ่งขึ้น รวมทั้งอาจเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งต่อไป

1. การได้รับข่าวสารทางการเกษตรเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นที่มาของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชนิด ประสิทธิภาพ ผลกระทบและพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ดังนั้นเพื่อให้เกษตรกรได้รับข่าวสารที่ถูกต้อง และมีเนื้อหาตรงกับความต้องการของเกษตรกร อันจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในผลกระทบ และพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วย ดังนั้นจึงควรพัฒนาระบบการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเน้นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ที่สำคัญและเข้าถึงเกษตรกรมากที่สุด จากการศึกษาครั้งนี้ แหล่งข่าวสารประเภทสื่อมวลชนโดยประเภทโทรทัศน์และสื่อประเภทบุคคลได้แก่ เจ้าหน้าที่ทางการเกษตรของรัฐ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ ความรู้ข่าวสาร ไปสู่เกษตรกรทั้งภาครัฐและเอกชน ควรประสานงานและร่วมกันกำหนดแผนพัฒนาระบบการเผยแพร่ข่าวสารความรู้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องต่อไปนี้

1.1 การพัฒนาการเผยแพร่ข่าวสารความรู้จากสื่อมวลชน ซึ่งในปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐและเอกชน ได้ส่งเสริมและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ต่างๆ อยู่แล้ว ในรายการทางโทรทัศน์ และวิทยุที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร สิ่งที่ต้องพิจารณาคือ การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ไม่ควรนำเสนอเฉพาะด้านคุณประโยชน์ของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชดังกล่าวเพียงด้านเดียว ควรนำเสนอด้านผลกระทบ และพิษภัยของสารเคมีต่อเกษตรกรเอง ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมด้วย เพื่อให้เกษตรกรได้รู้และเข้าใจว่า สารเคมีที่ใช้การเกษตรมีทั้งประโยชน์และโทษ จึงควรใช้ให้ถูกต้องและใช้ด้วยความระมัดระวังเพื่อลดผลกระทบ พิษภัยของสารเคมี อันจะเป็นผลดีต่อตัวเกษตรกร ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การโฆษณาขายสินค้าประเภทสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช สารเคมีทางการเกษตรอื่นๆ ควรมีการควบคุมการโฆษณาที่เกินความจริง เพราะสารเคมีทุกชนิดล้วนเป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม การโฆษณาที่เกินความจริง ทำให้เกษตรกรเกิดความต้องการในการใช้สารมากขึ้น เพราะจุดมุ่งหมายของเกษตรกร คือ มีผลผลิตที่มีคุณภาพและมีปริมาณมากขึ้น การใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น อาจเกิดผลกระทบต่อภาวะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรได้ ในด้านรูปแบบรายการที่นำเสนอข้อมูล ไม่ควรนำเสนอรูปแบบรายการที่เป็นวิชาการเกินไป เพราะทำให้เกษตรกรเกิดความเบื่อหน่าย หรือ

ไม่สนใจในการติดตาม ดังนั้นหน่วยงานรัฐและเอกชนควรพิจารณาปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอ ให้สนุกสนานน่าติดตาม ใช้ภาษาที่เกษตรกรเข้าใจง่าย เพื่อให้เกษตรกรได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

1.2 การพัฒนาแหล่งข้อมูลข่าวสารประเภทสื่อบุคคล จากการศึกษาพบว่าบุคคลที่มีบทบาทให้ความรู้ข่าวสารในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชแก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ทางการเกษตรของรัฐได้แก่ เจ้าหน้าที่เกษตรตำบล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข พนักงานส่งเสริมการขายของร้านค้าและบริษัทผู้ผลิตสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ที่เป็นผู้แนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชเป็นต้น บุคคลเหล่านี้ ควรใช้โอกาสที่จะออกไปพบปะเกษตรกร ได้ให้ความรู้ถึงผลกระทบพิษภัยของสารดังกล่าวเพื่อให้เกษตรกรมีความระมัดระวัง หรือหลีกเลี่ยงการใช้สารเท่าที่จะทำได้ ควรถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวแก่ผู้นำของเกษตรกร อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตลอดจนกลุ่มสตรีในหมู่บ้านต่างๆ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ไปยังเกษตรกรรายอื่นๆ นอกจากนี้แล้วควรจัดให้มีการพบปะและมีการร่วมกิจกรรมของเกษตรกรที่มีการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ มีการเดินทางไปทัศนศึกษาหรือเยี่ยมชมเกษตรกรในพื้นที่อื่นที่ประสบความสำเร็จในการใช้สารจากธรรมชาติ ป้องกันกำจัดศัตรูพืช เพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นใจในความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอย่างแท้จริง ในส่วนของนักเรียน นักศึกษาและเยาวชน การได้รับความรู้ข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับทั้งประโยชน์และพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทำให้พวกเขาเกิดความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับการใช้และพิษภัยของสาร และยังอาจมีส่วนช่วยกระตุ้นเตือนผู้ปกครองในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในอนาคตเมื่อ เยาวชน นักเรียน นักศึกษาเหล่านี้ ก้าวเข้าสู่อาชีพเกษตรกรก็อาจทำให้เป็นเกษตรกรที่มีความรู้ มีคุณภาพและปฏิบัติการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชได้อย่างถูกต้อง หรือหันไปใช้วิธีการเกษตรแบบอื่นที่ไม่ต้องพึ่งพาสารเคมี มากขึ้น

2. จากผลการศึกษาครั้งนี้ เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจถึง พิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช และการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช อยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าความรู้บางอย่างของเกษตรกรยังขาดไป ดังจะเห็นได้จากชั้นการวิเคราะห์การใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ เกษตรกรที่มีการปฏิบัติน้อยในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ แทนสารเคมี และมีการทำสารสกัดจากพืชขึ้นมาใช้เองก็มีการปฏิบัติน้อยเช่นกัน ดังนั้นเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องเหล่านี้มากขึ้น บุคลากรของรัฐควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ ให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดอบรม สัมมนา ให้ความรู้แก่เกษตรกรตลอดจน จัดนิทรรศการ ประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในหมู่บ้านเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ จน

เกิดความตระหนักต่อพิษภัยของสาร โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ เกษตรกรใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้อง รมั้ดระวังยั้งขึ้น หลีกเลียงการใช้หรือใช้เมื่อจำเป็น และอาจหันไปใช้วิธีการเกษตรกรรมแบบผสมผสาน เกษตรทางเลือก เทคโนโลยีชีวภาพ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตของเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม และเน้นให้เกษตรกรมีความรู้ และตระหนักว่าการปฏิบัติในการใช้สารเคมีในลักษณะใดที่จะทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ และชีวิตของตัวเอง เกษตรกรเอง อีกทั้งแนะนำแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง เหมาะสม และปลอดภัยต่อเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม

3. ภาครัฐควรมีมาตรการการนำเข้าสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช อย่างเข้มงวดและจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารที่มีพิษรุนแรง โดยใช้นโยบายด้านภาษี กล่าวคือ กำหนดภาษีตามความร้ายแรงของสาร หากมีพิษร้ายแรงผู้นำเข้าต้องจ่ายภาษีสูงด้วย ส่วนสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติก็อาจจะไม่ต้องเก็บภาษี หรือเก็บในระดับต่ำ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรมีการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติมากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการตรวจสอบร้านค้าที่มีการจำหน่ายสารพิษที่ผิดกฎหมาย โดยให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ และเกษตรตำบล เพื่อให้ทราบข้อมูลที่แท้จริง จะได้หาทางป้องกันและควบคุมการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรต่อไป

4. รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของ ควรจะมีการสนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจัง ในเรื่องการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ โดยเฉพาะด้านการค้นคว้าวิจัยและพัฒนาประสิทธิภาพของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ ที่มีคุณสมบัติในการควบคุมศัตรูพืชได้ดียิ่งขึ้น และรวมไปถึงการสนับสนุนในเรื่องการจัดหาตลาดรองรับผลผลิตเหล่านี้ ซึ่งถือว่าเป็นผลผลิตที่มีความปลอดภัยจากสารพิษ และไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ถึงแม้คุณภาพของผลผลิตน้อยกว่าการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชก็ตาม

4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษา วิจัยถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ อย่างถูกต้องและปลอดภัย
2. ควรมีการศึกษาการปฏิบัติในการผลิตสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากธรรมชาติ เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตสารจากธรรมชาติขึ้นมาใช้เองได้